

DOI: 10.61484/29538181-sj.10.24-03

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ ՀՀ-ում

Փայանե Գևորգյան, Աննա Հարությունյան

ԵՀՀ Տնտեսագիտության, կառավարման և ինֆորմատիկայի ինստիտուտ
Մուրազագրված է՝ 15.05, գրախոսված է՝, 17.06, ընդունված է՝ 26.06

Ամփոփողիր. Հանրային ֆինանսների կառավարման գործում կարևորվում է հանրային ներդրումների կառավարումը, որը հանրային ֆինանսների կառավարման շրջանակներում հանրային ներդրումային ծրագրերի վերհանման, մշակման, ընտրության և դրանց իրականացման նկատմամբ կիրառելի կարգավորումներ և վերահսկողական մեխանիզմներ նախատեսող համակարգ է: Հանրային ներդրումը համախմբված բյուջեի ոչ ֆինանսական ակտիվի ձեռքբերումն է, կամ ոչ ֆինանսական ակտիվի ստեղծումը, փոխարինումը, կամ էական բարելավումը, որը Հայաստանի Հանրապետության համախմբված բյուջեի համար առաջացնում է ծախս կամ պայմանական պարտավորություն: Էական բարելավում են համարվում ակտիվի արտադրողականության բարձրացմանը կամ շահագործման ժամկետի ավելացմանն ուղղված ակտիվի վերականգնումը, վերակառուցումը կամ ընդլայնումը:

Հիմնաբառեր. հանրային ֆինանսներ, հանրային ներդրումներ, ներդրումային ծրագիր, հանրային գնումներ, պետություն-մասնավոր գործընկերություն, վենչուրային կապիտալ:

Հանրային կառավարման արդյունավետությունը գնահատվում է կառավարման համապատասխան մակարդակում կատարված ծախսերի և ստացված արդյունքների համադրմամբ: Հանրային ներդրումների կառավարումը հանրային ֆինանսների կառավարման շրջանակներում հանրային ներդրումային ծրագրերի վերհանման, մշակման, ընտրության և դրանց իրականացման նկատմամբ կիրառելի կարգավորումներ և վերահսկողական մեխանիզմներ նախատեսող համակարգ է: Վերջինիս նպատակն է հանրային ներդրումային միջոցներն արդյունավետ բաշխելու և վերաբաշխելու միջոցով ապահովել ենթակառուցվածքների ստեղծմանն ու զարգացմանն ուղղված հանրային ներդրումային միջոցների առավել նպատակային օգտագործումը, ինչպես նաև հանրային ներդրումների արդյունավետության բարձրացմանը նպաստելը:

Հասարակության կյանքում դրսևորվող հասարակական, խմբային և անհատական շահերը օպտիմալացնելու, արտադրության արդյունավետությունը բարձրացնելու ճանապարհը անցնում է դրամական փոխհարաբերություններում համապատասխան մոտեցումներ դրսևորելով: Հասարակության մասշտաբով ֆինանսներն ունեն դրամական ֆոնդերի ձևավորման տարբեր դրսևորումներ, կարող են հանդես գալ կենտրոնացված և ապակենտրոնացված ձևերով, բայց բոլորը միտված են ամբողջ հասարակության և նրա առանձին

տարրերի պահանջների բավարարման խնդիրների լուծմանը: Պետության կառավարման մարմինների տնօրինությանը հանձնված դրամական միջոցները հանդիսանում են հանրային ֆինանսներ: Հանրային ֆինանսներին բնորոշ են որոշակի սկզբունքներ ու հատկանիշներ: Դրանց են վերաբերում դրամական միջոցների պարտադիր, անվերադարձ, հարկադրական հավաքագրման, և դրանց նպատակային վերաբաշխման անհրաժեշտությունը: Դրամական հարաբերությունների միջև եղած առանձնահատկությունները հատկապես զգալի են ՀՆԱ-ի և ԱԵ-ի բաշխման և վերաբաշխման գործընթացներում [1]: Ֆինանսների բաշխման գործընթացը տեղի է ունենում իրական արտադրության ոլորտում՝ կազմակերպություններում և տնային տնտեսություններում: Պետական ու համայնքների բյուջեների միջոցով հավաքագրվում են պետության հիմնական կենտրոնացված ֆոնդերը, և տեղի է ունենում միջոցների վերաբաշխում տնտեսության ճյուղերի, երկրի առանձին տարածաշրջանների և բնակչության խմբերի միջև: Հանրային ֆինանսներում ներառվում են՝

1. պետական բյուջեն,
2. համայնքային բյուջեները,
3. արտաբյուջետային ֆոնդերը,
4. պետական և մունիցիպալ վարկը:

Պետական բյուջեն ֆինանսական համակարգի առաջատար օղակն է, հանդիսանում է դրամական միջոցների կազմավորման ու օգտագործման տնտեսական հիմնքը, որի հիման վրա կենտրոնացվում է երկրի ֆինանսական ռեսուրսների նշանակալի մասը, նախանշվում է դրանց օգտագործման ուղղությունները: Արտաբյուջետային հատուկ ֆոնդերը ունեն խիստ նպատակային ուղղվածություն, կրում են ինչպես սոցիալական, այնպես էլ տնտեսական բնույթ: Պետական և մունիցիպալ վարկը իրենից ներկայացնում է մի կողմից պետության կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի և մյուս կողմից իրավաբանական ու ֆիզիկական անձանց, այլ պետությունների, միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների միջև վարկ ստանալը կամ տրամադրելը: Այն իրականացվում է արժեթղթերի էմիսիայի, տեղաբաշխման, մասնագիտացված ֆինանսական ինստիտուտներից ու արտերկրներից վարկ ստանալու ուղիով:

Հանրային ֆինանսների ներդրումների կառավարման մարմինը Հանրային ներդրումների կոմիտեն է: Այս մարմինը ստեղծվել է 2023 թվին, որի նպատակն է գնահատել հանրային ներդրումների առաջնահերթությունները, որոշումներ կայացնելիս կարողանալ առաջնորդվել ըստ օգտակար գործողության առավելագույն գործակցի, ինչպես նաև բյուջեի պլանավորման ընթացքում օգտվել դրանից: ՀՀ կառավարությունը կարևորում է տարբեր ոլորտներում ներդրումային կապիտալ ծրագրերի արդյունավետ իրականացումը, ինչը կնպաստի համայնքների զարգացմանը, քաղաքացիներին մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացմանը և այլ խնդիրների լուծմանը:

Պետությանը որպես գործատու պետություն-մասնավոր համագործակցությանը վերաբերվում է որպես աշխատաշուկայի մարտահրավերներին դիմակայելու և հնարավորություններն օգտագործելու միջոց: Պետությունը իր գերատեսչություններով միշտ էլ բաց է մասնավորի համար: Մասնավոր սեկտորում լավագույն աշխատակիցներին առաջարկներ անելու հնարավորությունները մեծ են, դրա պատճառը այն է, որ մասնավոր հատվածը ավելի նախաձեռնող է: Ժամանակակից արտադրահարաբերություններում պետություն – մասնավոր համագործակցությունը կարող է իրականացվել երկու ճանապարհով՝ հանրային գնումների և պետություն-մասնավոր գործընկերության ձևով: Սրանք երկուսն էլ կոչված են ապահովելու հանրության կարիքների բավարարմանը, սակայն իրենց գործունեության արդյունավետությամբ բավականին տարբեր են [2]:

ՄԳ-ն հանրային և մասնավոր գործընկերների միջև ծառայությունների մատուցման պայմանագրային հարաբերություն է, որն ուղղված է ենթակառուցվածքների ֆինանսավորմանը, կառուցմանը, վերանորոգմանը, կառավարմանը, պահպանմանը, շահագործմանը և հիմնված է մասնավոր գործընկերոջ ընտրության գործընթացի (ՄԳԸԳ) միասնական, մրցակցային, թափանցիկ, հրապարակային սկզբունքներով և ոչ խտրական հիմունքներով երկարաժամկետ համագործակցության վրա:

Աղյուսակ 1 Հանրային գնումների և ՊՄԳ – ի բնութագրերը

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐ	ՊՄԳ
1. Կարճաժամկետ պայմանագիր է:	1. Երկարաժամկետ պայմանագիր է:
2. Ծրագիրը ֆինանսավորվում է միայն պետական և համայնքային բյուջեների միջոցներից:	2. Ծրագիրը ամբողջությամբ կամ մասնակի ֆինանսավորում է մասնավոր հատվածը:
3. Պետության և մասնավոր հատվածի միջև փոխհարաբերությունները ավարտվում են պայմանագրի պարտավորությունների ավարտով: Մասնակցի կողմից պայմանագրի կատարողականը մշտադիտարկում է գործողության ողջ ընթացքում:	3. Հանրային և մասնավոր հատվածների միջև փոխհարաբերությունները շարունակվում են պայմանագրով սահմանված ժամկետի ավարտից հետո և ակտիվների տնօրինման իրավունքը վերադարձվում է պետությանը:
4. Պատասխանում է «ինչպես ձեռք բերել» հարցին:	4. Պատասխանում է «ինչ ձեռք բերել» հարցին:
5. Ռիսկերը ստանձնվում են միայն պատվիրատուի կողմից:	5. Ռիսկերը բաշխվում են հանրային և մասնավոր գործընկերների միջև:

ՊՄԳ-ն երկարաժամկետ պայմանագիր է մասնավոր հատվածի և պետական կառավարման համակարգի և տեղական ինքնակառավարման մարմն-

ԵՀՀ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ, հատոր 10, 2024

ների (հանրային գործընկեր) միջև՝ հանրային ծառայությունների մատուցման, ինչպես նաև հանրային ենթակառուցվածքների ստեղծման և զարգացման համար:

Աղյուսակ 2. Պետական և համայնքային մասնակցությամբ ընկերությունները՝ ըստ կառավարող մարմինների և թվի

Ընկերություններ	Քանակը
1. ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն	48
2. ՀՀ առողջապահության նախարարություն	13
3. ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ	3
4. ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն	7
5. ՀՀ պաշտպանության նախարարություն	2
6. ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն	5
7. ՀՀ բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարություն	12
8. ՀՀ միջուկային անվտանգության կարգավորման կոմիտե	1
9. ՀՀ քաղաքացիական ավիացիայի կոմիտե	1
10. ՀՀ արդարադատության նախարարություն	3
11. ՀՀ Ֆինանսների նախարարություն	48
12. ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարություն	15
13. ՀՀ հանրային հեռարձակողի խորհուրդ	12
14. Երևանի քաղաքապետարան	6
15. ՀՀ Շիրակի մարզպետարան	6
16. ՀՀ Լոռու մարզպետարան	6
17. ՀՀ Սյունիքի մարզպետարան	7
18. ՀՀ Գեղարքունիքի մարզպետարան	4
19. ՀՀ Արարատի մարզպետարան	5
20. ՀՀ Կոտայքի մարզպետարան	3
21. ՀՀ Արմավիրի մարզպետարան	3
22. ՀՀ Արագածոտնի մարզպետարան	
23. ՀՀ Տավուշի մարզպետարան	
24. ՀՀ Վայոց Ձորի մարզպետարան	
Ընդամենը	215

Հանրային ներդրումները ընդգրկում են պետական և համայնքային մասնակցությամբ կազմակերպությունները: Համաձայն «ՀՕ-188 պետական գույքի մասնավորեցման (սեփականաշնորհման) մասին» ՀՀ օրենքի պետական մասնակցությամբ ընկերություն են համարվում այն ընկերությունները, որտեղ պետության մասնաբաժինը կազմում է 50 % կամ ավելի:

Պետական և համայնքային մասնակցությամբ ընկերությունների պորտֆելը

ընդգրկում է ընդհանուր թվով 215 ընկերություն, որից 48-ը գտնվում է Երևանի քաղաքապետարանի կառավարման ներքո, իսկ 168-ում պետությունն ունի մասնաբաժին:

168 ընկերությունից 154-ում պետության մասնակցությունը կազմում է 50%-ից ավել: 48 կազմակերպություն գտնվում են Երևանի քաղաքապետարանի կառավարման ներքո, սակայն ֆիսկալ ռիսկերի կառավարման տեսանկյունից պետության համար ունեն կարևոր նշանակություն: Նշված 215 ընկերությունների սեփական կապիտալի հանրագումարը կազմում է 279.36 մլրդ ՀՀ դրամ, իսկ ակտիվները՝ 790.45 մլրդ ՀՀ դրամ:

Պետական մասնակցությամբ ընկերությունների ակտիվների 60%-ը Էներգետիկայի ոլորտում են, 12%-ը՝ առողջապահության, 12%-ը՝ տրանսպորտի, իսկ 16%-ը այլ ոլորտներում: «Երևանի ՋԷԿ», «Բարձրավոլտ էլեկտրական ցանցեր» և «Հայկական ատոմային էլեկտրակայան» ՓԲԸ - ները հանդիսանում են միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների և օտարերկրյա պետությունների աջակցությամբ իրականացվող նպատակային վարկային ծրագրերի շրջանակներում ենթավարկային պայմանագրերով այդ ոլորտին տրամադրված վարկային միջոցների խոշորագույն ստացողները: Միաժամանակ, այդ ընկերությունները նաև ապահովում են պետական և համայնքային մասնակցությամբ ընկերությունների եկամուտների զգալի մասը՝ 42%:

Աղյուսակ 3. Գործող ՊՄԳ պայմանագրերը

Անվանում	Ոլորտ	Սկիզբ	Ավարտ	Պայմանական պարտավորությունների հարկաբյուջետային կարգավիճակ
«Արմենիա միջազգային օդանավակայան» ՓԲԸ	Տրանսպորտ	2002թ.	2032թ.	Նշանակալի վատթարացում
«Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ	Տրանսպորտ	2008թ.	2038թ.	Նշանակալի անփոփոխ
«Արմփաուեր» ՓԲԸ, ԷԳՊ	Էներգետիկա	2019թ.	2041թ.	Միջին անփոփոխ
«Էֆարվի Մասրիկ» ՓԲԸ, Մասրիկ-1 արևային էլեկտրակայան, ԷԳՊ	Էներգետիկա	2021թ.	2041թ.	Նշանակալի անփոփոխ
«Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ	Ջրամատակարարում և կեղտաջրի հեռացում	2016թ.	2031թ.	Նշանակալի անփոփոխ

ՊՄԳ պայմանագրերի վերլուծության արդյունքում նյութականացման ռիսկի աստիճանը հիմնականում նշանակալի է համարվել ՊՄԳ բոլոր

պայմանագրերի համար, հաշվի առնելով, որ իրար հաջորդող ճգնաժամերը տարբեր բնույթի ազդեցություն են ունեցել ընկերությունների դրամական հոսքերի վրա, ինչն իր հերթին մեծացնում է պայմանագրի վերաբանակցման կամ պայմանագրի վաղաժամ դադարեցման ռիսկերը, ինչն իր հերթին կարող է ավելացնել ՀՀ կառավարության պարտավորությունները:

Արժույթի միջազգային հիմնադրամը պետական մասնակցությամբ ընկերությունների վիճակի գնահատման մոդելի [3] կիրառմամբ ընտրվել է պետական մասնակցությամբ խոշոր ընկերություններից՝ «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր», «Երևանի ՋԷԿ» և «Հայփոստ» ՓԲԸ-ները և իրականացրել վերջիններիս ֆիսկալ ռիսկերի գնահատում: Ընտրված 3 ընկերության ակտիվները կազմում են ընդհանուր պետական մասնակցությամբ ընկերությունների ակտիվների 37%-ը: Ֆիսկալ ռիսկերի գնահատումը կատարվել է շահութաբերության, իրացվելիության և վճարունակության ցուցանիշների հիման վրա: Մոդելը ներառում է ռիսկի հինգ կատեգորիա, որոնցից I կատեգորիան՝ ներկայացնում է ռիսկի ավելի ցածր մակարդակ ունեցող, իսկ V կատեգորիան՝ ռիսկի ավելի բարձր մակարդակ ունեցող ընկերությունները: 2021թ. մոդելի արդյունքներով «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» և «Երևանի ՋԷԿ» ՓԲԸ-ների ռիսկայնությունը կազմել է 3.54, իսկ «Հայփոստ» ՓԲԸ-ը՝ 3.694 [4]: Սպեցիֆիկ ֆիսկալ ռիսկերը առաջանում են պայմանական պարտավորությունների կամ այլ անորոշ իրադարձությունների նյութականացման արդյունքում: Այդ իրադարձություններից յուրաքանչյուրը կարող է ենթադրել անհապաղ կամ շարունակական ծախսեր՝ պայմանավորված ՀՀ կառավարության բացահայտ պարտավորություններով, որոնք ունեն իրավական կամ պայմանագրային հիմք կամ թաքնված պարտավորություններով, որոնք սահմանված չեն որևէ օրենքով կամ պայմանագրով:

Բյուջետային վարկավորման ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ՀՀ պետական բյուջեից, միջազգային կազմակերպություններից և օտարերկրյա պետություններից ներգրավված վարկային միջոցների հաշվին 2023թ. դրությամբ տրամադրված բյուջետային վարկերի և ենթավարկերի չմարված մասի ընդհանուր գումարը կազմել է 307 մլրդ ՀՀ դրամ, որից 84%-ը ուղղվել է ենթակառուցվածքային ոլորտին: 2023թ. Դրությամբ ՀՀ կառավարությանը տրված վարկերի կառուցվածքում միջազգային կազմակերպությունների և օտարերկրյա պետությունների աջակցությամբ իրականացվող նպատակային վարկային ծրագրերի շրջանակներում ենթավարկային պայմանագրերով կազմակերպություններին տրամադրված բյուջետային վարկերի մնացորդը կազմել է մոտ 161 մլրդ ՀՀ դրամ կամ տրամադրված ընդհանուր վարկային պորտֆելի 52%-ը:

Աղյուսակ 4 ՀՀ վարկային պորտֆելը

Պորտֆելը	Արժեքը/մլրդ ՀՀ դրամով	Կշիռը /%
ՀՀ դրամով	104.5	34
ԱՄՆ դոլարով	102.0	33
Եվրոյով	32.0	10
Ճապոնական իենով	60.7	20
ՀՓԻ-ով	7.8	3
Ընդամենը	307	100

Ընդհանուր վարկային պորտֆելում ՀՀ դրամով տրամադրված վարկերը կազմել են 34% կամ 104.5 մլրդ, ԱՄՆ դոլարով՝ 102 մլրդ ՀՀ դրամ, կամ 33%, Եվրոյով՝ 10% կամ 32 մլրդ ՀՀ դրամ, ճապոնական իենով՝ 20% կամ 60.7 մլրդ ՀՀ դրամով, 3%-ը ՀՓԻ-ով: Պորտֆելը պարունակում է փոխարժեքի էական ռիսկեր, քանի որ տրամադրված վարկերի գերակշիռ մասը՝ 66%-ը ներգրավված է արտարժույթով, իսկ վարկառուների եկամուտները հիմնականում ՀՀ դրամով են: Ենթակառուցվածքային ոլորտում տրամադրված վարկերի չմարված մասի մեջ մեծ տեսակարար կշիռ ունեն էներգետիկայի ոլորտի վարկերը՝ 251.3 մլրդ ՀՀ դրամ (82%): Տրամադրված վարկերից 72%-ը ապահովված են գրավով (հող, շինություն և այլն), իսկ 28%-ը կազմում են գրավով չապահովված վարկերը: Վերջիններս պետական ծրագրերի իրականացմանը կամ պետական մասնակցությամբ ընկերություններին ուղղված միջոցներն են: Վարկային պորտֆելի 5%-ը վերակառուցված վարկեր են:

Բացի բյուջետային վարկերից 2023թ. առկա է բյուջետային երաշխիքների փաթեթ, այդ թվում՝ Արտարժույթով երաշխիքների մասով՝ 92.8 մլն ԱՄՆ դոլար մնացորդով, ՀՀ դրամով արտահայտված երաշխիքների մասով՝ 8,575 մլն դրամ՝ գյուղատնտեսական հումքի մթերումների նպատակով ագրովերամշակման ոլորտին տրամադրվող աջակցության ծրագրի շրջանակներում:

2018 թ.-ից սկսած՝ ՀՀ կառավարությունը պարբերաբար շրջանառում էր Ազգային վենչուրային ֆոնդ (ԱՎՖ) ստեղծելու գաղափարը: 2019 թ. ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի և «Գրանատուս վենչուրսի» Հայաստանում առաջին վենչուրային հիմնադրամի հետ համաձայնագրի ստորագրմամբ ստեղծվեց Granatus Tech4SDG հիմնադրամը՝ 40 մլն ԱՄՆ դոլար ներդրմամբ: Վերջինիս նպատակն է բարձր տեխնոլոգիաներն ու տեխնոլոգիական ներուժն ուղղել սոցիալական և բնապահպանական խնդիրների լուծմանը: «Գրանատուս վենչուրսն» աջակցում է ստարտափներին ամբողջ աշխարհում, որոնք օգտագործում են Հայաստանի ներուժը՝ որպես զարգացող տեխնոլոգիական կենտրոն: 2023 թ. հունիսի դրությամբ՝ հիմնադրամի պորտֆելային ընկե-

րությունների թիվը հասել է 18-ի: Միաժամանակ, կարևոր է ընդգծել, որ պետության մասնակցությունը վենչուրային հիմնադրամներին ունի ոչ միանշանակ ազդեցություն: «Պետական մասնակցությամբ վենչուրային կապիտալի ազդեցությունները. Միջազգային փորձից բխող ապացույցներ» հետազոտության հեղինակները, եկել են այն եզրակացության, որ կառավարության կողմից փոքր աջակցությամբ ձեռնարկությունների կատարողականի մակարդակը բարձրանում է՝ համեմատած այն ձեռնարկությունների հետ, որոնք ներդրումներ են ստացել բացառապես մասնավոր վենչուրային ֆոնդերից: Միաժամանակ, ի հակադրություն դրա, պետական աջակցությամբ վենչուրային ֆոնդերի աջակցության մեծ ծավալները զուգորդվում են ցածր կատարողականի հետ: Այլ կերպ ասած, կառավարության փոքր աջակցությունն ավելացնում է ներդրումներից եկամուտները, մինչդեռ մեծ աջակցությունը հակառակ ազդեցություն է ունենում: Ըստ հեղինակների՝ զգալի է տարբերությունը պետական աջակցությամբ և պետության սեփականությամբ վենչուրային ֆոնդերի միջև՝ այն առումով, որ վերջիններիս արդյունավետությունն ավելի ցածր է [5]: ՀՀ-ում գրանցված ստարտափների համար հասանելի վենչուրային հիմնադրամները նախասաղմնային, սաղմնային և նախնական փուլում են ներդրումներ կատարում, իսկ ավելի բարձր փուլերում (Series A, B, C, D) ներդրումներ ներգրավելու համար հայկական ստարտափները կարիք ունեն դիմելու միջազգային վենչուրային հիմնադրամների: Երկրում վենչուրային կապիտալի ներգրավման համար կարևոր են ներդրումային միջավայրի գրավչությունն ընդհանրապես և վենչուրային կապիտալի ներգրավման գրավչությունը՝ մասնավորապես: Վերջինիս գնահատման նպատակով օգտագործվում է 2021 համաթիվը, որը վարկանշավորում է աշխարհի 125 երկրներն ըստ այդ բաղադրյալ ցուցանիշների, որոնց համընդհանուր գնահատականը ցույց է տալիս, թե ինչքանով է այս կամ այն երկիրը գրավիչ վենչուրային կապիտալի ներգրավման համար: Հայաստանը 2020-2021 թթ. զբաղեցրել է 90-րդ հորիզոնականը՝ որոշակի հետընթաց գրանցելով 2017-2019 թթ.-ի համեմատ: «Վենչուրային կապիտալի և բաժնեմասնակցության» համաթիվը հաշվի է առնում տնտեսական ակտիվությունը, կապիտալի շուկայի չափն ու իրացվելիությունը, հարկային համակարգը, ներդրողների պաշտպանությունը և կորպորատիվ կառավարումը, մարդկային և սոցիալական միջավայրը, ձեռնարկատիրական մշակույթն ու հնարավորությունները:

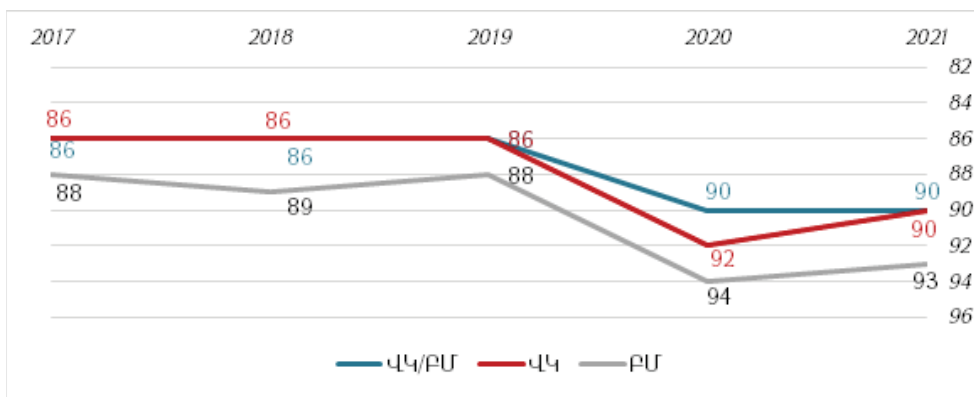
Հանրային ներդրումային ծրագրերի գնահատման չափորոշիչներն են՝

1. մարդկային կապիտալի վրա ազդեցությունը,
2. ենթակառուցվածքի հանրային նշանակությունը,
3. համապատասխանությունը ոլորտի ռազմավարությանը,
4. ծրագրի ռիսկայնությունը,
5. տնտեսական շահութաբերության ներքին դրույթը:

Ներկա պահին հանրային ֆինանսների ներդրումները կենտրոնացված են տնտեսության արդիականացման միջոցառումներում, որը ընդգրկում է.

1. Արտադրական կարողությունների արդիականացման միջոցառում.
2. Բարձր որակավորում ունեցող մասնագետների ներգրավման միջոցառում.
3. Ենթակառուցվածքներ ներդրումների դիմաց միջոցառում.
4. Թողարկման եվ վարկանիշավորման պետական աջակցության ծրագիր.
5. Տնտեսապես բարդ ապրանքների արտադրությամբ զբաղվող առևտրային ընկերություններին պետական աջակցության տրամադրման ծրագիր.

Գծապատկեր 1. ՀՀ վենչուրային կապիտալի և բաժնեմասնակցության համաթիվը, 2017-2021 [6]

Հանրային ֆինանսների կառավարման ներկա փուլը բավականին բարդ է, ոչ միայն ՀՀ-ում, այլև ամբողջ աշխարհում: Դա պայմանավորված է համաշխարհային տնտեսության վրա ազդող բացասական ազդակներով՝ համավարակ, հակամարտություններ, տնտեսական պատժամիջոցներ: ՀՀ տնտեսությունը վերջին տարիներին ենթարկվում է աննախադեպ ցնցումների: Պետական բյուջեն և Պետական ՄԺԾԾ-ն ընդունելուց հետո բյուջետային տարվա ընթացքում անհրաժեշտություն է առաջանում շտկումներ կատարել (համաճարակով, արցախյան պատերազմով, արցախցիների բռնագաղթով պայմանավորված): Այս իրադարձությունները խաթարում են ներդրումային միջավայրի արդյունավետությունը, այդ թվում նաև հանրային ներդրումների: Սակայն սրանից բացի կարևորվում է ներդրումների կառավարման վատ որակը: Ոչ մի կերպ կառավարությունը չի կարողանում այնպիսի ներդրումային կառավարման մարմին ձևավորել, որը կապահովի ոլորտի համակարգված

կառավարումը: Մեկ ստեղծում են Հայաստանի հետաքրքրությունների հիմնադրամ, /ԱՆԻՖ/, հետո անարդյունավետ համարում, ձևավորում են Հանրային ներդրումների կոմիտե, որի կազմում էկոնոմիկայի նախարարությունը՝ հանձինս նախարարի, ներդրումների արդյունավետությունը կապում է տնտեսական աճի հետ, իսկ ֆինանսների նախարարությունը՝ հանձինս նախարարի, կարևորում է ֆինանսական կայունությունը, առավել հիմնվելով ոչ իրական հատվածի, այլ կապիտալի շուկայում ներդրումների վրա:

Իրավիճակն այսպիսին է քանի որ ներդրումային ռազմավարություն մշակված չէ: Եթե պարզ չէ թե ուր ենք գնում, ապա ճանապարհային քարտեզն էլ հայտնի չէ:

Այդ առումով առաջարկվում է.

1. Նոր ձևավորված Հանրային ներդրումների կոմիտեն համալրել մասնագիտական բարձր կարողություններով օժտված անձնակազմով:
2. ՀՀ Հանրային ներդրումների ռազմավարությունը մշակել հիմնվելով երկրի առաքելության վրա՝ օգտվելով ԱՄՀ խորհրդատվությունից:
3. Հանրության համար ապահովել հանրային ներդրումային գործընթացի իրական թափանցիկություն:
4. Բյուջեի կատարման գործընթացի բարելավում. մինչև 1միլիոն դրամի ներդրումները վստահել բյուջետային համակարգին:

Առաջարկությունները կնպաստեն ՀՀ Հանրային ներդրումների արդյունավետության բարձրացմանը:

Գրականություն

1. Լ. Բադանյան, Ֆինանսներ, դրամաշրջանառություն, վարկ, 2007
2. «Պետություն-մասնավոր գործընկերության մասին» օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» 2021 թվականի հունիսի 30-ի ՀՕ-284-Ն օրենքի 19-րդ հոդվածի 3-րդ կետը
3. «STATE-OWNED ENTERPRISE HEALTH CHECK TOOL» մոդել
4. ՀՀ 2024-2026թթ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիր
5. https://blog.iese.edu/vcpeindex/armenia/The_Venture_Capital_and_Private_Equity_Country_Attractiveness_Index
6. https://blog.iese.edu/vcpeindex/armenia/The_Venture_Capital_and_Private_Equity_Country_Attractiveness_Index

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ РА

Գայանե Գեւորջյան, Աննա Արուտյոնյան

В управлении государственными финансами важное значение имеет управление государственными инвестициями, которое представляет собой систему, обеспечивающую регулирование и механизмы контроля, применимые к выбору, разработке, отбору и реализации программ государственных инвестиций в рамках управления государственными финансами. Государственные инвестиции – это приобретение нефинансового актива консолидированного бюджета либо создание, замена или значительное улучшение нефинансового актива, вызывающее расходы или условное обязательство консолидированного бюджета Республики Армения. Существенным улучшением считается восстановление, реконструкция или расширение актива, направленное на повышение производительности актива или увеличение срока службы актива.

Ключевые слова: государственные финансы, государственные инвестиции, инвестиционная программа, государственные закупки, государственно-частное партнерство, венчурный капитал.

RA PUBLIC INVESTMENTS

Gayane Gevorgyan, Anna Harutyunyan

In the management of public finances, the management of public investments is important, which is a system providing regulations and control mechanisms applicable to the selection, development, selection, and implementation of public investment programs within the framework of public finance management. Public investment is the acquisition of a non-financial asset of the consolidated budget, or the creation, replacement, or significant improvement of a non-financial asset, which causes an expense or contingent liability for the consolidated budget of the Republic of Armenia. A significant improvement is considered to be the restoration, reconstruction or expansion of the asset aimed at increasing the productivity of the asset or increasing the life of the asset.

Keywords: public finance, public investment, investment program, public procurement, public-private partnership, venture capital.